

1738
21
22
23

SPECIMEN INAUGURALE MEDICVM

EXHIBENS

DYSENTERIAM

**EIVSQUE CVRATIONEM OBSER-
VATIONIBVS AC CAVTE LIS
DEBITIS ADORNATAM**

QVOD

AVCTORITATE GRATIOSI MEDICORVM

IN REGIA FRIDERICIANA

ORDINIS

PRO GRADV DOCTORIS

**SVMMSIQVE IN MEDICINA HONORIBVS
OBTINENDIS**

PVBLCÆ LVCI EXPONIT

FRIDERICVS SOMMEREY

FRIDLANDA - BORVSSVS.

HALÆ MAGDEBVRGICÆ

Typis JOANNIS CHRISTIANI HILLIGERI, Acad. Typogr.
M DCC XXXVIII.

INSTITUTUM
PHYSICUM
MAGISTRUM
MAGISTRO

PHYSICUM
MAGISTRO

PHYSICUM
MAGISTRO

PHYSICUM
MAGISTRO

PHYSICUM
MAGISTRO
MDCCLXXXIII

VIROS

**MAGNIFICVM JURE CONSVLTISSIMVM
ATQVE EXCELLENTISSIMVM**

**JOAN. REINHOLDVM
GRVBE**

**J. V. DOCTOREM ET PROFESSOREM ALBERTINÆ HVIVS
SERENISSIMI AC POTENTISSIMI REGIS BORVS-
SIÆ SVMMI TRIBVNALIS AVLÆ ET REIPVBLICÆ
REGIOMONTANÆ CONSILIARIVM**

NEC NON

**CIVITATIS CNIPHOFFIANÆ JVDICEM LONGE
DIGNISSIMVM**

MÆCENATEM

**MAXIMA EAQVE QVA PAR EST VENERATIONE
PROSEQVENDVM**

NEC NON
MAXIME REVERENDVM AMPLISSIMVM
ATQVE DOCTISSIMVM

CHRISTOPHORVM
GRVBE

PHILOSOPHIÆ ET LIBERALIVM ARTIVM MAGI-
STRVM VT ET COETVS ET ECCLESIE TRAGHEI
MENSIS REGIOMONTANI PASTOREM
FIDELISSIMVM

PATRONVM AC FAVTOREM
SINE PARI

PAGELLIS HISCE REVERENTIA AC OBSERVANTIA DEBITA
SALVTAT SEQVE IPSORVM PATROCINIO ET FAVORI
CONSTANTISSIMO HVMILLIME COM-
MENDAT

CLIENS AD TVMBAM VSQVE DEVINCTISSIMVS

FRIDERICVS SOMMEREY.

J. N. J.

SPECIMEN MEDICVM

EXHIBENS

DYSENTERIAM EIVSQVE CVRATIONEM
OBSERVATIONIBVS ET CAUVELIS DE-
BITIS ADORNATAM.

PRÆFAMEN.

Venerandi Medicinæ rationalis Antistites, uti in reliquis scientiæ suæ partibus, dogmata pertractanda, juxta certum ordinem proponere, tam antiquiori ævo, quam recentiori tempore, occupati fuere; sic in Pathologia imprimis, doctrinam de morbis, eorumque causis ac symptomatibus, ad methodum scientificam nunquam non digerere, omnem navavere operam. Ex hac etiam causa, morbos in certa genera, variasque species dividere, non minus utile, quam magis necessarium fore, autumavere. Aliis autem morborum distinctionibus hac vice sepositis, meo sufficit proposito, ut tantum illius in præsens mentionem faciam, qua corporis humani affectus appellantur vel endemii, vel epidemii. Illi alicui populo in specie sunt familiares, hi vero sine discrimine, quam

quam plurima subjecta, simul contagione sua inficiunt & deinde simul ad longum tempus discedunt. Dysenteriam epidemiam itidem annumerandam esse malis, inter alia terrarum loca, & Prussorum Metropolis, Regiomontum, cum sua vicinia, incolas suos vivos & expertos producit testes. Enim vero diebus æstivis, Anno 1736. hic locorum alvi fluxus mucidocruentus, lue sua grassante, multos utriusque sexus, omnis ætatis ac dignitatis affecit homines, sic ut ex eorum numero alii quidem pristinam recuperarint sanitatem, alii autem, ob intolerabiles morbi gravissimi cruciatus, præter spem vitam cum morte commutare, coacti fuerint. Hoc igitur morbo iis temporibus populariter fervente, ego, qui per aliquot annorum decursus, Medicinæ addiscendæ studium impendi, hujus mali indolem, causas ac curationes mihi notas, perspectasque reddendi occasionem arripui, inprimis cum non semel in præsentia Medicorum, experientissimorum Practicorum, & Professorum excellentissimorum, Dysentericorum medicationibus interesse, mihi licitum fuerit, ob quam rem & nunc pro Themate inaugurali elaborando, Dysenteriam, ejusque ceu difficillimi mali, curationem seligere, nullus dubitavi. Quod si vero in materiæ hujus enodatio-

datione, non omni ex parte, tuæ L. B. satisfecerim expectationi, veniam dabis, cunctaque ut bonam in partem interpreteris, omni, qua decet, humanitate expeto. Summum vero & solum adorandum numen, clementissime meo annuat conatui.

§. I.

Varios inter morbos, infimam corporis humani cavitatem, & in eadem contenta intestina, graviter afficientes, Dysenteriam, non ultimum sibi vindicare locum, res est extra omnem dubitationis aleam posita. Verum enim vero, affectum hunc, præter alia quam plurima, eaque haud levia symptomata, intolerabilibus ægotantes excruciare doloribus, in propatulo est. Idcirco Græcorum medici etiam hunc morbum appellare Dysenteriam, non dubitavere; secundum eorum enim idioma, nomen *δυσευρηγία*, difficultas quasi intestinorum cum exulceratione oritur. Medicorum CICERO, AVREL. CORNEL. CELSVS de *Medicin*, *Libr. 2. Cap. 8.* & *Libr. 4. Cap. 15.* Dysenteriam latine expressit per tormina; hinc dysenterici non semel simpliciter torminosi, tam ab illo quam aliis dicuntur. Ordinatio porro Dysenteria fluxus alvi torminosus, Diarrhæa mucido-cruenta, germanice *der rothe oder weisse Bauch-Fluss, die rothe oder weisse Ruhr, der Blutgang*, nominatur. His præmissis dico: Dysenteria est frequens alvi excretio, cruenta, mucida & purulenta, ventris torminibus, tenesmo, virium prostratione, aliisque symptomatibus, ut & commotionibus febrilibus,
plus

plus minus acutis conjuncta, & ab acrimonia humorum, intestina afficiente, proveniens.

§. II.

Hujus autem morbi duæ præcipuæ dantur species, quarum altera, ob sanguinem, fecibus & materiæ peccanti per anum eliminatis admixtum, cruenta, *die rothe Ruhr*, altera autem propter viscidum albicans, intestinorum fibris corrofis, seu eorum strigmento simile, mucida: *die weiße Ruhr* appellatur. Dividitur etiam vel in benignam, ægrotantes leviter corripientem, vel malignam, quæ ea decumbentes, maxima cum virium imminutione, summa præcordiorum anxietate, diris ventris doloribus, aliisque symptomatibus febrilibus exasperatis, præcipiti invadit progressu. Tandem distinguenda venit, vel in sporadicam seu particularem, in alio, alioque subjecto e commisso in diæta errore tantum subortam, vel in universalem seu epidemiam, quamplurimos homines simul, aut aeris qualitate corporis humano adversa, aut miasmatis cujusdam contagio, perniciose infectantem. In omni vero Dysenteria, cujuscunque generis etiam illa fuerit, quidpiam maligni latere, ipsa testatur experientia, ob quam causam celeberrimi complures medici hunc adfectum morbis contagiosis annumerandum esse, aperte & sine ambagibus statuerunt.

§. III.

Tormentosum alvi fluxum vero ab aliis intestinorum excretionibus cruentis, mucidis ac purulentis, maxime differre, ex sequentibus signis pathognomicis clare patebit. Sic Dysenteria discrepat ab hæmorrhoidibus, quod in illa materia spumida, ulcerosa, & cruore permixta, inferius eliminetur, in his vero major sanguinis fluidi

fluidi per anum facta profusio observetur. Porro Dysenteria decumbentes, a cruore largiter manante semper fiunt imbecilliores, & cymbæ charontis proximiores traduntur; hæmorrhoidibus autem laborantes, quo liberior sanguinis fluxus in iis reperitur, eo sunt vividiores & salubriores, citiusque pristina eorum restituitur sanitas. Quod si etiam ob improvisam frustulorum vitri aut aliarum rerum præternaturalium & acuminatarum deglutitionem, cruor per intestinum rectum fluere animadvertatur, tunc nec illud symptoma dicendum erit Dysenteria, sed potius hæmorrhagia intestinorum ex vulneribus inflictis suborta. Differentia itidem quæ datur inter Dysenteriam & diarrhœam, apparet ex materia per anum dejecta; si enim illa serosa, mucosa, vel biliosa solum fuerit, tunc effluxus ille diarrhœa vocitatur; Dysenteria autem ex mucidis cruentis ac purulentis excrementis dijudicatur. Dysenteriam insuper separandam esse constat a fluxu hepatico, utpote qui in copiosa & frequenti sanguinis aquosi & carniùm loturæ similis sine torminibus per alvum excretionem consistit; nec non a lienteria, in qua esculenta & potulenta, prout ingesta fuere, per alvum iterum egeruntur, ac tandem a passione cœliaca, in qua assumpta quidem in chylum convertuntur, ast hic a fecibus in intestinis nec debite secretus, nec in sua vasa distributus, una cum excrementis per alvum ejicitur. Non possum non alias adhuc allegare differentias in praxi scitu necessarias. Sic enim aliquando sine intestinorum vitio, motu & impetu naturæ, per alvum effluit sanguis, quod symptoma præcipue in Dysenteria scorbutica nota, spleniide & melancholia laborantibus, observare licet, se-

B

cun-

cundum D. MICH. ETTMULLERVM in *Colleg. pract. Sect. VIII. Cap. VII. p. m. 225.* In sexu sequiori quoque men-
 fibus suppressis, per vias insolitas, hinc & per alvum a-
 liquando fluere menstrua, auctores medici annotavere,
 quorum relationes collectas illustrare licet in *Clarissim. D.*
MARTIN. SCHVRIGII *Parthenologia histor. medic. Sect. II.*
Cap. III. p. m. 110-113. §. 17. Nec ille fluxus purulentus vel
 cruentus, qui ob ulcerosam mesenterii, pancreatis aut
 alius visceris labem, natales suos habet, & per intesti-
 num rectum exitum suum quaerit, cum Dysenteria erit
 confundendus. Dn. NEMETZ in tractatu suo, cujus
 titulus est: *Sejour de Paris, seu Beschreibung von Paris,*
Cap. XXXIII. p. m. 390. cujusdam alvi fluxus mucido cruen-
 ti, Lutetiis Parisiorum endemie grassantis, & ani venas
 plerumque infestantis, mentionem facit, & de eo refert
 sequentia: Das Wasser aus dem Seine-Fluß, wird zu
 Paris liberall gebraucht; man trinket, man brauct da-
 von, man kocht Essen damit, ic. ic. und man hält davor,
 es sey solches ein sicher gesundes Wasser, wenn man nur
 desselben erslich gewohnet sey. Doch Frembde bekom-
 men darnach insgemein einen Anstoß vom Durch-Fall,
 und damit bezahlet man, wie es die Franzosen nennen:
 le tribut du pais. De hoc autem malo medicus magnæ
 eruditionis & experientiae *Celeberr. D. FRID. HOFF-*
MANNVS, in *Medicm. Rational. Systemat. Tom. 4. Part. 3. Sect.*
2. Cap. 7. p. 527. §. 4. tale fert judicium: convenire cum Dysen-
 teria videtur, atamen ab illa discrepat affectus ille a Gallis, le Mal
 de Paris dictus, qui Lutetiis Parisiorum endemius est, & quoscunque
 fere corripit advenas. Hic enim consistit in crebriori alvi desectio-
 ne, primum mucosa, deinceps cruenta, sed in eo differt a fluxu Dy-
 senteriae, quod eo malignitate longe inferior, nec contagiosa, nec fe-
 bri

brī stipata sit; quolibet anni tempore invadat, & per longius tempus detineat ægrotantes, ita tamen, ut in publicum prodire, ac suis fungi queant officiiis; quæ in Dysenteria longe se habent aliter. Omnes equidem hi morbi modo recensiti, cum Dysenteria quidpiam analogi habere, videntur; ast quam longe inter se distent, ex prolatis circumstantiis luculenter constat.

§. IV.

Si jam consideremus signa diagnostica, e quibus medicina rationalis practici Dysenteriam vel benignam vel malignam dijudicare consueverit, notandum breviter, quod in benigna initio ægrotantes conquerantur de torminibus in abdomine magnis, quibus extemplo frequentes alvi dejectiones, cum ingenti intestinorum depressione, dolore acuto & molestissimo viscerum quasi omnium descensu conjunguntur; alvi depositiones primo quidem sunt stercoreosæ, mox vero simpliciter vel mucosæ, vel sanguinæ, vel etiam mucidæ cruentæ. Ob acrimoniam intestina stimulantem, accedit ordinario tenesmus, ægrotantes admodum inquietos reddens. Horripilationes & phlogoses febriles, alternatim adfectum hunc, haud interrupta serie, concomitantur. Propter humorum defectum e præternaturali & adaucta alvi depositione ægrotantium corpus extenuatur, languescit, & facies eorum naturalis cum Hippocratica commutatur. Ciborum appetitus, ob depravatam ventricoli fermentum, est imminutus; sitis vero ex colliquatione humorum insigniter adaucta, apparet etiam lingua sicca, subalbida & mucilagine densa obsita, cui non raro faucium accedit inflammatio. Cum feri quoque secretio ex humorum inopia in renibus & vesica urinaria debite non absolvatur, hinc lotium parce excernitur, & a-

liquando plenaria ejusdem suppressio ad tempus, alvi fluxu cruento laborantes occupat. In Dysenteria maligna vero præterea in benigna observabilia, consveta symptomata, exasperata & longe diriora apparent dramata: uti sunt febris ardentissima, præcordiorum anxietates, subitanea virium prostratio, animi & corporis inquietudo, agrypnia, intestinorum inflammatio, erosio & suppuratio, lingua arida & nigra, quæ omnia ægrum ad summum vitæ discrimen perducunt, ac omnium malorum agmen per mortem claudunt. Observationes, quibus dicta confirmantur & illustrantur, videri possunt in *Illustr. D. HOFFMANNI Medicin. Ration. Systemat. Tom. 4. Part. 3. Sect. 2. Cap. 7.* quæ utramque morbi speciem revelantes, relegi merentur.

§. V.

Causam proximam Dysenteria inquirens, illam esse sola humorum acrimonia, intestina præternaturaliter afficiente & corrorente, derivandam esse, multis rationibus hac in re suffultus, statuo. Quod si enim ad causam procatarteticam seu occasionalem considerandam progredior, illam errori in diæta commisso, vel etiam contagio cuidam tribuendam esse autumo, quod non tantum experientia quotidiana, sed variis Auctorum practico- rum aliorum observationibus comprobare, allaborabo. Sic de Dysenteria causa remota alios inter casus sequentem recenset JOH. RHODIVS, *Observ. Medic. Centur. 2. Observat. 86. p. m. 97.* Puerum, inquit, lixivio imprudenter hausso, Dysenteriam sibi perniciosam contraxisse, testis mihi Benedictus Silvaticus. Porro Dysenteriam a muscis cobalto enecatis, & inopinato epotis fuisse subortam, A. N. C. Dec. 3. Anno 7. *Obs. 174.* ab esu carnis suillæ in Hungaria, **Breslau- Gesh.**

Gesch. 31. Versuch, p. 150. ab esu halecis D. RIEDLINVS
cur. med. 189. ob raparum esum, IDEM *lin. med.* Anno 6. mart.
observat. 18. pag. 301. ex comesta brassica capitata, noxio
 rore infecta, A. N. C. Anno 3. *observat.* 88. ex nebula, *Acta*
Berolinens. Dec. 2. Vol. 7. p. 103. ex intensa aëris siccitate, A. N.
 C. Dec. 11. anno 4. *obs.* 24. post febrem continuam malignam,
 A. N. C. Anno 6. *obs.* 104. ex ulcere pedis curaco, A. N. C.
 Dec. 2. Anno 2. *observ.* 213. e prunis flavis, von Spillingen,
 FORESTVS Lib. II. *observ.* 23. a lacte matrum vel nutri-
 cum dysentericarum infantibus eandem labem communi-
 cante, A. N. C. Dec. II. Anno 6. *observ.* 195. a vermibus in-
 testina corrodentibus D. NICOL. ANDRY im gründ-
 lichen Unterrichte von Erzeugung der Wärme im mensch-
 lichen Leibe, Cap. 4. artic. 2. p. m. 126. a mensibus suppressis
 ZACVTVS LVSITANVS de *prax. med. admir.* lib. 2. *observ.*
 19. Oper. Tom. 3. fol. 45. ob copiosiore ribium esum, ac
 vini limonati potum, ut & post usum acidularum. Clar.
 D. VALENTINI *Prax. medic. infallib.* Sect. I. p. m. 40. & 41.
 testantur. Itidem Excellent. D. FRID. HOFFMANNVS,
in annotat. ad Petr. Poter. Oper. Pract. Cap. 31. not. a p. 54. ex-
 pertus refert: Nonnunquam exedentia medicamenta & alimenta
 vitiosa acra, altius se in intestinum figunt, Dysenteriam cient, ta-
 lem notari a nimio & incauto spiritus nitri in febribus usu, pro extin-
 guendo calore. Huc etiam verba pertinere videntur FOR-
 TVNATI FIDELIS, quæ in *relationibus medic.* lib. I. C. 9.
 p. m. 163. leguntur. Hoc tamen te interim admonitum velim, com-
 plures esse fontes, qui per plumbeos canales aquas derivant, quos tu
 si quando perspexeris salubriter excellendas precipies, assiduis enim
 hujus aque usus insalubris est deprehensus. Linus enim quidam ex
 plumbo in ea coarctatur, unde etiam, qui aque ejusdem fecem com-
 bibunt, dysenterici evadunt. Ex his igitur, aliisque medici-

naë practicatorum oblationibus combinatis & examinationis constat, omnes Dysenteriaë causas procatarticas ac occasionales, quæ & quales etiam illæ fuerint, in eo unico, quasi in centro, concurrere, quod humores corporis humani inquinant, & fermentatione acriores reddunt, qui postmodum acrimonia sua, tanquam Dysenteriaë causa proxima, intestina vellicando ac rodendo, diarrhœam mucido-cruentam suis symptomatibus stipitam, in scenam producant.

§. VI.

De Dysenteriaë contagio meam quoque ut explicem mentem, illud vel in aëris impuritate, vel in ejus mutatione subitanea & corpori humano adversa, palmario quærendum esse adfirmo. Inquinatur vero aër, noxiis paludum effluviis, amplissime docente LANCISIO, in singulari, quem de hoc argumento dedit, tractatu: porro ipsis mumialibus exhalationibus e cadaveribus tam hominum, quam brutorum progredientibus, conspurcatur. Hæc etiam causa sunt, quod Dysenteria castra sequi, & in iisdem incredibilem contagio suo stragem facere soleat, confer RAMAZZINVM *de morbis artificum p. m. 636.* aër itidem hypocaufto, cruento alvi fluxu laborantium, inclusus, ob vapores a mucido cruentis dejectionibus assurgentes, adeo malignus redditur, ut alii etiam homines, bonæ alias valetudinis, agris vel adstantes, vel eosdem visitantes, ex hoc aëris impuri contagio, præter omnem spem in dysenteriam incidant. Quod vero & aëris mutatio subitanea & corpori humano contraria, dysenteriaë epidemice grassanti suppeditare possit causam, historiis hac de re congestis facile comprobare licet. Plerumque enim tempestatem calidam & siccam sub-

subsequens aër frigidus & pluviosus, in quibusdam sub-
 jectis humanis causari dynteriam epidemiam, docent
Aët. Medica Berolin. Dec. I. Vol. II. IV. & VI. Aët. N. C. Dec. II. Anno
IV. Observ. 24. BARTHOLINVS Cent. II. hist. anat. 65. TH.
WILLIS de medicament. Oper. Sect. III. Cap. III. & SYLVIVS
Prax. Med. Append. Tract. X. §. 295. p. m. 833. Imo & hæc ob-
 servata vetustioris ævi medicis fuisse cognita, ex HIP-
 POCRATIS scriptis constat; sic enim venerandus se-
 nex *Aphorif. Sect. III. §. I.* mutationes temporum pariunt
 morbos, §. II. si hiems plus justo frigidior & siccior ex-
 stiterit, ver autem pluviosum & austrinum, æstate futu-
 ras esse dysenterias, & §. 12. si hyems admodum austera
 fuerit & pluviosa, ver autem siccum & aquilonare, dy-
 senteria producenda tempestates illas esse maxime ido-
 neas, perite testantur. Ratio hujus rei in eo fundata
 est, quod nimirum tempestate calida & sicca, corporis
 humani exhalationes sint adauctæ, hinc ad sitim immi-
 nuendam, in majori, quam par est, quantitate, varii ge-
 neris hauriuntur potus, inprimis subacidi & refrigeran-
 tes, e quo diætæ errore vero, actio ventriculi & intesti-
 norum debilitatur, & cacochymia acquiritur. Aeris
 calorem subsequens frigus autem, corporis humani por-
 ros magis contrahit, & insensibilem transpirationem
 inhibet, quo fit, ut exhalationes impuræ ad internas
 corporis humanis partes recedant, illasque magis infe-
 sent. Si intestinis jam jam se insinuant hæ particulae
 peregrinae repulsæ, excitant in illis dolorem, tenesnum,
 tunicarum arrosionem, ipsamque alvi depositionem præ-
 ternaturalem, epidemice tunc grassantem.

§. VII.

Partes corporis humani in dysenteria affectæ, sunt
 inte-

intestina tam tenuia quam crassa, imo totus ille canalis e gutture superiori, usque ad inferius determinatus, prouti illud e symptomatibus, faucium scilicet inflammatione, præcordiorum anxietate, vomendi conatu, & intestinorum torminibus colligere licet. In specie vero, an intestina tenuia, vel crassa, irritata ac læsa fuerint, e sequentibus signis desumendum: si enim humorum acrimonia, tanquam dysenteriae causa efficiens & proxima, intestina tenuia occupaverit, ægrotantes conqueruntur de dolore acuto, intestina quasi cultris discindente, præprimis circa umbilicum & regionem hypogastricam, tardior quoque post tormina succedit alvi excretio, & sanguine ac mucos magis permixta sunt excrementa, gravisque cardialgia, ut & subsequentes vomitus, ægros discruciant. Quodsi vero intestina crassa dysenteria fuerint correpta, tunc dolor remissior & obtusior, infra & juxta ventriculum, ac utraque hypochondria sentitur; ægri quoque ad vomitum non sunt adeo proclives, nec in tanto gradu eorum præcordia constringit spasmus, excrementa itidem post tormina statim ejiuntur, eaque & sanguine & mucos minus sunt confusa. Si autem hæc symptomata combinata quasi apparent, acrimoniam humorum totum intestinorum tractum vexare, concludendum erit.

§. VIII.

Alvi fluxus mucido - cruentus epidemice grassari solet præprimis mensibus æstivis ac autumnalibus, & quidem ea de causa, quoniam iis temporibus partim ob augmentum solis æstus, partim ob fructuum hortensium copiam, in diæta facile committitur error, ex quo postmodum, cæteris tamen causis non exclusis, corporis huma-

humano humores redduntur acriores, & eo ipso dysenteria multa subiecta simul infestanti, maxima datur occasio. Id quod etiam affirmat magnus HIPPOCRATES in lib. de aer. aqu. & loc. p. m. 335. §. XI. his verbis: *Æstate dysenteria multa ac alvi profluvia incidunt.* Non semper vero hæc lues epidemice suam exercet tyrannidem, sed aliquando tantum sporadice alium, aliumve invadit hominem, & quidem omni tempore, tam vernali, quam æstivo, autumnali ac hyemali; at, tunc dysenteria causa efficiens, non aeris impuritati, vel miasmatis cuidam virulento ac contagioso, sed potius diætæ perverse administratæ tantum erit tribuenda. Quod vero dysenteria sporadica, aliquando in epidemicam ex contagio degeneret, experientia constat.

§. IX.

Subiectum dysenteria constituant omnes homines, cujuscunque sexus ac ætatis illi etiam fuerint. Præcipue autem in hoc malum incidunt plethorici, utpote, qui ob abundantem sanguinis quantitatem, facillime intestinorum inflammationem, vasorum rupturam, cruoris fluxum torminosum, & febrem ardentem patiuntur. Porro cacochymici & hysterica, ob acres, acidos & erodentes succos, nec non illi, qui hypercatharsi torquentur, aut per aliquod temporis spatium diarrhœa, præprimis biliosa laboraverunt, præ aliis dysenteria corripiuntur. Hi etiam, qui fructibus horæis, esculentis ac potulentis fermentescibilibus promiscue abuntuntur, magis fluxui alvi torminoso obnoxii sunt, præ illis, qui omnem cibum ac potum capiunt cum judicio sive deliberatione, an hoc vel illud assumendum nutrimentum corporis sui constitutioni conveniens quoque sit? nec

C

ne.

ne. Illi itidem, quorum intestina muco acido bilioso, aliisque impuritatibus inquinata sunt, accessu levis contagii dysenterici, facile in eundem morbum incidunt. Ex hac positione ergo genuina emergit causa, cur diarrhœa mucido-cruenta epidemice grassante, quædam subjecta humana hoc malo graviter corripiantur, quædam vero leviter, vel & plane non hac lue afficiantur.

§. X.

Materia, quæ per alvum in fluxu dysenterico ejicitur, non unius semper est generis. Sic aliquando eliminatur mucus, qui nihil aliud est, quam pituita intestinalis naturaliter inhærens, vel nutrimentum male digestum, ac diversimode corruptum, vel & pus ex intestinorum arrosorum ulceribus promanans. Plerumque vero mucus cruore commixtus, per alvi exonerationem deponitur; aliquando autem sanguis solum fluit, & variatur sanguinis extravasati quantitas, pro valorum sanguiferorum majori vel minori erosione. Interdum etiam, ast in summo ac perniciosissimo dysentericæ gradu, fibræ & ramenta intestinorum, imo caruncula seu frustula substantiæ intestinorum, secedunt: quæ tamen potius glandulæ tumefactæ, & morbi progressu, ab intestinorum substantia, suppuratione separatæ, esse videntur.

§. XI.

Cum dysenteria, alia inter symptomata, ægrotantes diris etiam extorqueat doloribus, id propter de iisdem simul differere, decet. Non omnis vero dolor, qui in alvi fluxu torminoso sentitur, e læsione intestinorum, eorumque vulneribus, suum habet orum, sed spasmodicæ commotiones, ob acrimoniam intestinorum tuni-
cam

cam nerveam irritantem, inductæ, passiones illas abdominales lancinantes plerumque producere solent. Aliquando autem hos dolores, & intestinorum spasmis & arroffionibus adscribere jubent morbi circumstantiæ. Tandem contumacissima quædam dysenteria datur species, in qua plane de nullis doloribus conqueruntur ægrotantes, juxta testimonium D. JOH. FRANC. LOEW. AB ERLSFELD, in *Medic. Pract. Lib. V. Cap. VII. p. m. 341. §. V.* annotatum sequentis tenoris: *Alia dysenteria est indolens, in qua usque ad extremum halitum, nullum ægri percipiunt dolorem, qualem Bartholinus observavit 1669. & ex qua omnes pene mortui, seu ob majorem malignitatem, seu intestinorum gangrenosam constitutionem, sensum omnem excludentem. Hanc & ego aliquoties deprehendi.* Plerumque vero alvi fluxu torminoso laborantes, tam in prima morbi afflictione, quam in ejusdem progressu ac statu, maximis vexantur doloribus, cuncta alia symptomata longe superantibus.

§. XII.

Vti omnis morborum, præprimis contagiosorum exitus est dubius, sic ut persæpe & experientissimi medicinæ practici, de hoc vel illo corporis humani adfectu, bonum eventum sibi promittentes, præter omnem spem, fata deteriora experiantur; ita de dysenteria æquale judicium ferendum esse, autumo. Videas quidem homines empiricos, eosque quo indoctiores sunt tanto impudentius semet iactantes & infallibiles medicinas methodosque ostentantes & promittentes: quid autem de his sentiendum sit, judicent alii, me doctiores, & in Machaonia arte peritiores. Id interim plurimis Medicis consentientibus, scio pro certo, quod & in Dysenteria curatione locum inveniat tritum illud Distichon:

C 2

Non

*Non est in medico, semper reletetur ut ager,
Interdum docta plus valet arte malum.*

Insuper, hæc mea sententia suffulcitur verbis Cl. D. IOH. DOLÆI, quæ in *Encyclop. med. dogmat. Lib. III. Cap. V. p. m. 234.* sic sonant: *Certe, dysenteria est malum fetidum, sordidumque satis ac munditiei studentibus maxime abominabile, quin & periculis vitæque discriminibus egros exponit, qui contagio suo non tantum proximum, sed & provincias, totasque regiones inquinare possunt, quoque suo crudelitatis iugo subjicere.* Præterea in medicorum monumentis variæ recensentur historiae, utrumque dysenteriae eventum, & salubrem & exitialem corroborantes, e quarum collectione ac collatione sequentes mali præsentis sisto prognoses: omnis dysenteria, præprimis epidemica, & febre maligna concommitata, est periculosa. Majoris etiam momenti ac peioris indolis judicatur dysenteria, si ab eadem ventriculus & intestina tenuia afficiuntur, vomitus & singultus subsequuntur, febris ardens, præcordiorum anxietas, & frequentes corporis jectigationes de die in diem adaugentur; imo si vigiliis immodicis deliria & convulsiones superveniunt, tunc certo instat mors. Itidem, si excrementa per alvum sint variegata; viridia scilicet & nigra, nec non graveolentia, intestinorum filamentis ac carunculis putrefactis similia, status ægrotantium procul dubio censetur exitiosus. Porro si dysenteria graviter decumbentes, nec morbi initio, progressu ac statu, de sensibili abdominis dolore conquerruntur, eorum vitæ terminus morti propinquus est. Illi etiam dysenterici, qui per totum morbi tractum maximis vexantur doloribus, nulla vero tormina jam sentientes, cæteris tamen symptomatibus non remissis, sed

sed potius ad auctis, mortalium fati novissimis sunt proximi. Verum enim vero, omnes, diarrhoea mucido-cruenta pereuntes, non alia ex causa, quam intestinorum gangraena & sphacelo moriuntur, secundum Cl. BARTHOLINVM, *Cent. VI. Hist. II. BARBETTE, Lib. IV. Cap. III. & A. N. C. Dec. II. ann. VI. observ. 104.* Hinc, quo magis externe refrigerationes, interne autem ardores sentiunt aegri, eo periculosior, ob sphacelum subsequentem, morbi erit exitus. Plerumque etiam vomitus biliosus in principio, singultus in morbi progressu, lienteria & aphthae supervenientes, nec non maculae nigrae apparentes, vel tubercula post aurem elevata, de funesto aegrotantium statu abunde testantur. Quod si in dysenteria laborantibus quoque observetur tenesmus, cum tono ani relaxato, ita, ut clysteres injecti sine mora resuant; vel intestinum rectum tanta adstrictio & tumor occupaverit, ut nil quidpiam medicamenti per inferiora intromitti possit; de eorum convalescentia merito dubitatur. Aliquando aegrotantes paralyfin musculorum oesophagi quoque patiuntur, ita, ut omne liquidum haustum cum sonitu in ventriculum defluat, quod symptoma vero dubium morbi exitum sperare facit. In sexu sequiori etiam, si dysenteria personas utero graves corripuerit, mali ominis erit; abortum enim facile subsequitur iisdem minatur, juxta M. N. C. *Dec. II. ann. 6. obs. 160. p. 324.* & FRANCISC. MAVRICEAV, *observat. 13. p. 9.* Succedente autem partu legitimo, caeteris tamen circumstantiis paribus, subinde diarrhoea mucido-cruenta cum aegrotantium euphoria tollitur. Dysenteria alba, longe periculosior aestimatur cruenta; quoniam in illa major humorum

acrimonia acido-austera reperitur, quæ intestina sensibilibiter stimulans; sanguinemque in eorum vasis coagulans, inflammationem, imo ipsum sphacelum facile efficit. Tandem perversus medicamentorum usus, perversum etiam & calamitosum morbi finem promittit. Quodsi vero dysenteria agrotantes haud graviter affecerit, vel ejusdem contagiosum virus, viribus medicamentorum superari videtur, quævis prospera & magis secunda sperare licebit. Ex qua causa, si ægri redduntur quieti, febris ejusque symptomata imminuta apparent, ructus & crepitus ventris, tanquam redeuntis fermenti digestivi testes, audiuntur, & alimentorum appetitus, hæcenus prostratus, iterum adaugetur, vires C. H. amissæ sensim sensimque restaurantur, de valetudine proxime recuperanda, nullum remanet dubium.

§. XIII.

His itaque præsuppositis, ad principalem tractationis partem, dysenteriae curationem videlicet me accingo, quæ palmario in materiae peccantis correctione ac eliminatione, febris ut & symptomatum mitigatione ac suppressione, læsarum C. H. partium consolidatione, viriumque refectione consistit. Pro his scopis obtinendis, quam plurima inserviunt remedia, e triplici naturæ regno desumenda, uti sunt: rad. bistort. tormentill, scorzon, symphyt, herb. millefol. alchimill. heder. terrestr. fl. rosar. r. balauft. papav. rh. sem. lapathi, plantag. cydonior. suber; c. c. rasp. rasur. ebur. priap. cervi, tauri, cet. unicorn. fossill, sangu. drac. terr. sigill. catech. vitriol. dulc. lac. lunæ, lap. hæmatit. aetit, cryst. mont. bolo. corall. c. c. ust. epar. viper. N. M. gran. mastich. alum. crud. cort. cascarillæ, rad. rhabarb. crud. & tost. ipeccac.

ipecac. bals. copaiv., peruv., sulph. tereb. lac. vacc. capr. juscul. aven. crem. hord. gelat. c. c. oryz. amygd. d. sem. pap. alb. bacc. myrtill. conferv. rosar. r. papav. rh. the. riac. Androm. venet. coelest. M. P. de cynogl. diafc. Fra. cast. ol. amygd. d. lin. rec. expr. &c. conferatur, si placet, D. JOH. JAC. JANTKII, *select. mater. medic. tab. XVII. p. m. 78.* Ex his vero medicamentis antidyfentericis quædam, ob singularem & extraordinariam in dyfentericæ curatione facultatem, quam habent, specificorum nomine, in praxi medica insigniuntur; ut igitur de iisdem celeberr. medicorum observationes & confilia huc referam, operæ pretium fore existimo. Sic Illustr. reg. consil. intimus & archiater D. D. FRIED. HOFFMANNVS erudite docet, dum in *medic. rat. syst. Tom. III. Sect. II. Cap. VIII. §. XVII. p. m. 585.* *Intestinorum,* inquit, *canalem graviter exagitat, ipsumque corpus innumeri pene sedibus ferme exhaurit dysentericus morbus, contagio infestus & ingentem sæpe stragem edens, qui pariter non quibusvis in alvo fluxibus proficuis, sed singularibus plane abigitur, penitusque exstirpatur auxiliis. Nimirum radix illa Americana ipecacuanha, experientia teste, maximum antidyfentericum, si modo iniitante adhuc morbo, iusta dosi, semel vel bis aut ter, exhibeatur. Postea vero præter alia acrimoniam obtundentia, blanda diaphoretica & temperantia interne & externe adhibita, iremque rhabarbarum, ceu optimum laxans, cortici chaccarrilla certissima flaccidas intestinorum fibras roborandi, & motus effrenes sedandi inest efficacia.* Et D. LOEW ab ERSFELD, in *medic. præct. lib. V. cap. VII. p. m. 345.* circa radicis ipecacuanha usum, sequentes tradit notas: 1) *Eam per tres dies successivæ mane exhibendam ad scrup. I. vel drachm. semis ex brod. calido vel cerevis. vel Theè, hinc hora elapsa præter propter, vel pituitam vel bilem vel acidum aliquid vomitu reddi.* 2) *Illos,*
qui

quibus primis statim morbi diebus propinatur, certius auxilium habere, quam alios diuturnitate magis enervatos. 3) Ubi gravior impetus morbi, radicem vesperi reiterari: imo, in malo gravissimo ter de die sumi posse, si praesertim prima vel altera vice non fuerit secutus vomitus. 4) Remedium tutissimum esse, ut granum ejus infanulo semestri dari possit. 5) Mali ominis esse, si post ejus usum nulla sequatur anxietas, nausea vel vomitus. 6) Eam etiam exhiberi posse in forma potantis, cum Syrup. & aqu. propriata, vel in bolo cum conferva, vel in pilul. cum mucilag. tragac. vel infuso ad drach. I. 7) Si inter initia die uno & altero dolor & alvi fluxus non cedat, radici non esse addendum laud. op. cum angustiam majorem excitet, sed intra illum manendum esse vel usum rad. tormentill. interpolandum. 8) Radici substitui posse rad. torment. cum gr. sem. vel I. Tartari emetici. Similes etiam laudes radici ipecacuanhae tribuit **Cl. JOH. MARIA LANCISIVS**, de noxiis palud. efflu. lib. II. epidem. IV. cap. VI. p. m. 283. quando §. XLV. ait: Ad diuturnas tandem dysenterias optimam experti sumus radicem ipecacuanhae, cujus nomen ac vires ex occidentali india mirabili sane nostratum etiam commodo, primus in Europam invexit **GVILIEL. PISO**. Neque certe illo tam facile invenire est praestantius remedium adversus plurimos morbos ex longa obstructione ortos atque imprimis ad ventris fluxus, qui a veneficis causis dependent, curandos. Est autem benignum vomitivum ac suave subadstringens, unde, & ab affectis intestinis revellit, & laxis partibus tonum largiitur. Porro **D. MICH. ETTMULLERVS**, olim medicinae Professor ac Practicus Lipsiensis famigeratissimus, in colleg. pract. sect. VIII. cap. VII. p. m. 227. expertus scripsit: Inter specifica, acie dysentericam corrigentia, imprimis se offerunt priapus cervi, tauri, & praesertim cetti. Usurpantur vel exsiccati in pulveris forma, ad drachm. I. in jusculo calido propinati, vel in forma decocti, tam pro potu & remediorem vehiculo, quam pro emulsionum liquo.

liquore. Pertinet huc gelatina c. c. recens, in potu ordinario, vel julepis propinanda. Quin & ex priapis, qui sunt concretum quasi intermedium inter cartilagineas & ossa, paratur gelatina. Ossa & cornua animalium, usta vel non usta, conveniunt. Rasura cranii humani ad drachm. I. vel ejusdem usnea ad gr. XV. nobilissimum habetur antidyentericum. Item dens hippopotami, vel unicornu verum, ad drachm. sem. sanguis leporis aut agni, sub pavore mortis jugulati, exsiccatu & propinatu ad drach. sem. cum syrup. cydon. & lap. hamatite specificum est. In dysenteria epidemica maligna, hepar serpentum & viperarum rite exsiccatu & pulverisatum a gr. XV. ad scrup. I. propinatur. In Dysenteria acri, cum bile porracea aut aruginosa, conveniunt crystalli preparati. Ungula equina cum butyro frixa, & deinde pulverisata ad drachm. I. nobilissimum habetur specificum. Quoad hepata ranarum virid. sit fides penes autores. Pauperculis commendatur album græcum, uva quercina, vel in ejus defectu viscus aut fungus quercinus, specificum est. Item pulvis granorum actes, ex succo bacc. sambuci cum farina secalina, bis in fornace ad duritiem cocto, deinde pulverisato; pulvere dein secunda ut & tertia vice cum succo sambuci in panem formato & cocto; & tandem massæ pulverisatæ addendo sangv. lepor. crud. priap. cer. & succ. gran. sambuc. quæ massa denuo in clibano coquatur & pulverisetur, dosis drachm. sem. inspergatur pani tosto vino intincto. Cydonium maturum excavatum cum cera & gumm. Arab. repletum assatum & comestum, etiam specificum est. Item aqua suberina, pulvis suberis combusti, pulvis & decoctum tormentillæ, rob. sorbi torminalis, vel aucupariæ, unicornu fossile, &

D
terra

terra vitrioli dulcis, ex vitriolo martiali desumpta, quibusvis martialibus longe præferenda. Martialia quidem acidum saturant, ubi ab acido malum oritur; sed in Dysenteria contagiosa aut maligna minus conveniunt. Sulphur, hujusque flores, sunt præstantes. Tandem opiata nunquam negligantur. Hinc theriaca, mithridat. diascord. laudana & trochisci de carabe admodum conveniunt. Itidem D. CHRIST. JOH. LANGIVS *Oper. med. part. I. p. m. 446.* suadet: Priapum ceti tanquam summum arcanum in Dysenteria adhibendum, quod Europæi paucis retro lustris ab Indis didicere, summa nimirum, que inest gelatinositas constipare vasorum ostia lesa ex voto potest. Nec non PETRVS BORELLVS *hist. & Observat. rar. Cent. I. Observat. XIII. p. m. 23.* specificum aliquod antidysentericum commendat, dum ait: Rec. olei olivarum & sacchari ana uncias II. liquefcatur saccharum in vase ferreo, addendo vitell. ovorum numero 3. & tribus diebus mane lumatur. In *Observat. LVII. p. m. 63.* citatus autor quoque refert: *Vidi ægrotantem, quem Dysenteria longissima ad tabem tantam deduxerat, ut ei lac sugendum muliebri Medici præscripsissent: sed miraculo quasi curatus optime & breviter fuit, usu aquæ pro potu ordinario, in qua suber bullierat, usus est etiam utiliter syrupo coralliorum & conserva cynorrhod: sed aqua suberata præcipuum ejus curæ fuit instrumentum.* De Dysenteria per tartar. emet. curata, mentionem facit Cl. D. VALENTINI in *Prax. med. infallibil. tom. I. Sect. I. Cap. X. p. m. 41.* & Celeberr. D. JOH. DAN. GOHL, in *Medic. præct. clinic. & forensi sect. I. casu L. p. 399.* in puncto Dysentericæ 1719. grassantis, tequens Collegii Sanitatis Berolinensis communic consilium: *Es hat 1) das Collegium Sanitatis s Berolinense Ordre ergehen lassen, an alle Land-Physicos und*

und Prediger, acht zu haben auf einreißende Seuchen, und bestand dessen Vorschlag, was sonderlich die rothe Ruhr anlanget, in folgenden; Weil die Jahres-Zeit nunmehr verfloßen, da sich die rothe und weiße Ruhren contagieus ausbreiten können, auch solche allbereits an vielen Orten cessiret: so hätte man doch, wenn sich etwas äussern solte, dergestalt in der præcaution zu verfahren: 1) Daß man aller adstringirenden medicamenten sich enthalte. 2) Singegen sich der corticis cascarillæ in der Cur so wohl in substantia & pulvere, als auch in forma essentia und extracti cum aqua recommendiret seyn liesse, als welche derselben Krankheit meistens allein seine abhelfliche Maasse geben könnte, und dieses Jahr auch vielfältig gegeben hat. Berlin den 18. Novembr. 1718. Dysenteriam a vermibus subortam, mediante mercurio dulci, a D. STISSERO felici cum successu, esse sublatam, recenset Bresl. Gesch. IX. Versuch, p. 313. Hæc itaque præter alia adhuc quam plurima, potiora, & in hoc malo usitiora fuere medicamina. Quilibet autem dysenteriaë medicinam faciens, ex his remediis ac consiliis suppeditatis, pro sua intentione convenientem & salubrem semper instituat selectum (vadeo.

§. XIV.

Hic quoque non possum silentio præterire curationes casu factas, ut & remedia vel insegura, vel uniuscujusque palato non accommodata, & præterea dubii etiam effectus: Sic PETR. BORELLVS *Histor. & Observat. Cent. I. Obs. XIII. p. 23.* scribit: Pro arcano etiam habeo a Viro Illustrissimo, argentinaë folium plantis pedum

dum admotum, omnes Dysenterias intra 24. horas sistere. Porro a Dysenteria grassante rusticus quidam, domesticos suos præservaturus, filioli sui sexennis feces *væro* rejectas studiose collegit, easque in sole siccatas in pulverem redegit, de quo mane seroque singulis domesticis, infans tamen, in jusculeo duas drachmas propinavit. Quo remedio expullis antea humoribus corruptis, omnes & plures alios in vicinia servavit. Rogatus hic rusticus, unde hauserit secretum hoc? a sene quodam venatore Westphalo, respondit, referente CHRIST. FRANCISC. PAVLLINO in *Observat. med. physic. cent. 2. Obs. 61. p. m. 224.* Idem etiam Auctor in *Pharmacop. ssercor. Sect. 2. Cap. 8. p. 108.* chirurgi meminit, qui eodem medicamento multos dysentericos restituit. Contra Dysenteriam quoque, pro cura sympathetica, dysentericorum excrementa in colcothar, seu caput mortuum spiritus vitrioli, deposita, juvare dicuntur, hocque ANDREÆ CNOEFELII arcanum fuit, juxta JOH. MICHAELIS, *Prax. clinic. part. 1. Cap. 4. Oper. p. m. 153.* Secundum D. JOH. DOLÆI *Encyclopediæ medic. lib. 3. Cap. 5. p. m. 434.* ipsis dysentericorum fecibus inspergi potest pulvis sympatheticus DIGBÆI, vel alvum expedit æger super caput mortuum martis vitrioli, quod in persananda Dysenteria magneticam eamque admirabilem vim habere, creditur. Alii excrementis solum vitriolum pulverisatum inspergere, vel immiscere solent. Et juxta Celeberr. D. D. FRIEDR. HOFFMANNI *Method. medend. lib. 1. Cap. 19. p. m. 332.* prima excrementa sanguine tincta, si salis manipulo misceantur, magnetica vi curant; quidam caput mortuum vitrioli, alii anguillarum cutem pulverisatam addunt. Præterea, Dyfente-

riæ curatæ verberibus A. N. C. *Vol. IV. Observat. CXII.*
potu aquæ, HAGENDORNIVS *Observ. Cent. 2. hist. 29.*
p. 194. forborum esu, CAMERARIUS, *memorabil. med.*
Cent. 17. part. 33. uvis recentibus & musto, A. N. C. *Dec.*
2. Ann. 10. Obs. 192. balneo aquæ frigidæ, A. N. C. *Dec. 3.*
Ann. 3. Obs. 51. mentionem faciunt. Hæc vero omnia,
non tam imitationis, quam potius curiositatis causa, a
me in medium sunt prolata.

§. XV.

Circa medicamentorum cathartorum usum vero,
sequentes addendas esse cautelas, necesse duco: hinc
omne purgans drasticum evitetur; alia, tanquam sti-
mulantia & intestina læsa magis irritantia, fugiantur;
pilulæ Francofurt. aloephang. resin. gialapp. extract.
panchymag. colocynthid. troch. alhandal. & alia ejus-
dem farinae medicamenta, intestinorum plicis facile ad-
hærentia, motumque peristalticum turbantia ac tenes-
mum adaugentia, in mali præsentis cura, non sunt or-
dinanda, porro fol. sennæ pulverisat. manna ut & syr-
upi laxativi, v. gr. syr. fl. acac. de cichor. cum rhabarb.
diafer. Andern. lenit. de tribus, de mann. solut. passul.
laxat. viol. solut. &c. ob fermentationem, quam facile
subeunt, & tormina exinde provenientia, in usum me-
dicum hac vice non trahantur. In ægrotantibus quo-
que imbecillis jam conditionis, ipecacuanhæ loco, ma-
jori cum fructu rhabarbarum usurpatur, hoc enim, illa,
minori cum vehementia operatur.

§. XVI.

Exulent itidem in Dysentericiæ curatione medica-
mina adstringentia, cujuscunque generis ac indolis illa
D 3 etiam

etiam fuerint: horum enim usu ægrotantes charybden quasi evitando, in scyllam incidunt. Suffulcitur hæc mea sententia, doctissimis medicorum rationalium antesignani, Excell. DD. FRID. HOFFMANNI, verbis, quæ in *medic. ration. syst. tom. II. part. III. Cap. VI. p. 419. §. XVII. & XVIII.* leguntur: *Nulla infecior & periculiosior immodicas sanguinis profusiones compescendi ratio est, quam validioribus constringentibus uti, eo quod gravissima mala nunquam non fere insequantur. Neque hujus rei causam in obscuro positam esse illi intelligunt, qui sciunt hæmorrhagias, ab internarum partium spasms, & inde factò sanguinis ad partes majori appulsu, nunquam non proficisci. Cum vero adstringentia spasmos non sistant, sed potius mirifice augeant, ex eo sequitur, ut vel ipsæ eruptiones sanguinis augeantur, quod non semel, sed sæpius iterumque observavimus, vel sanguis ad alias & insolitas vias cum impetu feratur, ubi, si non exitum habet, gravia molitur mala.* Porro totam rem exhaurire videtur Cl. D. JOH. ANDR. SCHMIDIVS, quando in *disquisit. de hæmorrhagiis, aliisque fluxibus, per adstringentia non sistendis, Helmstadii 1727. edit. p. 29.* sequentem in modum scribit: *Dysenteriam quod concernit, illa dispeccitur in benignam, id est talem, quæ evidentibus gravioris febris signis est destituta, & malignam, sive talem, quæ febris ardentis symptomatibus stipata apparet. In benigna primæ potissimum viæ causam morbi fovent, dum variis de causis prægressis, humores acres in iisdem sunt generati & coærvati, qui primitus stimulum fibrillis nerveis ventriculi & intestinorum inferentes, id efficiunt, ut sub aucto peristaltico motu, mucus intestinorum interiora investiens expellatur, quo factò cruditates istæ, denudatas vasorum fibras erodunt, sanguinemque emanare faciunt, simul ob irritatas intestinorum fibrillas succedit frequentior per vicina viscera distributorum nervulorum constrictio, sub qua partim circulus humorum per ista impe-*

impeditur, sanguis e contra per intestinorum vasa majori copia effluere cogitur, partim bilis uberiori copia ex vesicula fellea & hepate exprimitur, que cum acribus, jam tum presentibus humoribus, mixta pejo rem corrosivam indolem assumit, illisque imprimi. Facile ex his patet, perfectam ac securam divi hujus affectus eradicationem non posse sperari, nisi virulenti isti humores vel corrigantur vel educantur. Utrique indicationi e diametro opposita sunt adstringentia, peccare siquidem in dysenteria videtur, acidum acre, adstringentia vero quicquid fere agunt, ob acidas moleculas agunt, & per consequens causa morbi largiorem fomitem subministrant. Nec exclusionem humorum adstringentia largius data, juvant, cum potius, indicante id nomine, adstrictionem post se relinquunt, ideoque venenum intra corpus detineant, & hinc truculentorum symptomatum productrices evadant. Loquuntur hac de re crebra practico rum observationes, ex quibus cognoscimus dysentericum fluxum, adstringentibus sopitum, haud tolerandis molestum evasisse singulitibus, convulsionibus, cardialgiis, aphthis, imo eundem degenerasse, in Dysenteriam albam vel intestinorum inflammationem, junctis anxietatibus gravissimis, inquietudinibus summis, subsequen tibus gangrena, sphacelo, morte scenam claudentibus. Mitiora fata, si cecitas morti preferenda, expertus est is, cujus mentionem injicit LANZONI M. N. C. Dec. II. Ann. X. p. 159. quem post Dysenteriam medicamentis summe adstringentibus sublatam, invaserunt dolores circa articulos, qui admotis anodynis in cecitatem plenariam desierunt. Multo magis cavendum erit, ab usu adstringentium, in Dysenteria maligna, quippe in qua non tantum ad intestina respiciendum, sed etiam diaphoretico ratio major, quam in benigna habenda. Inter ea autem, qua diaphoresin refranant, haud postrema sunt adstringentia, unde in maligna plus nocent, quam benigna, unde quoque est, quod eorum usus, in hoc morbo plane sit rejiciendus. Accedit & illud, quod Dysenterie haud raro frustra opponantur adstringentia. Sic refert OLAVS BORICHIVS, in
Act.

Act. Hassn. Ann. 1677. p. 130. de Dysenteria epidemica, contra illam decocta & pulveres adstringentes frustra fuisse praescriptos, quod etiam a me in Dysenteria, qua paucos ante annos nostrates, vicinose epidemice invasit, est observatum. Illi enim ex plebejis, vel etiam honoratioribus, qui sic dictis remediis domesticis, vel ab empiricis praescriptis, morbum debellari posse, persuasum habebant, & ea de causa in adstringentium usu solatium querebant, tantum abest, ut levamen invenerint, ut potius dolorum incrementum persenserint, accedebat tenesmus gravior, sedes crebrioris, feces, quae quidem sanguinolentae, praeterea tamen stercora erant, in viridicantes, imo nigrae permutabantur. Et medicorum parens HIPPOCRATES Crous in lib. de victu acutor. p. m. 312. §. LIV. Dysenteriam sedatam, abscessum aut tumorem aliquem facere, sinit praefagium experientiae conveniens. Praeterea dysentericos, ex usu vini rubri, ut & tinct. terrae catechu, sese pejus habuisse, observare & mihi contigit. Novi quoque quendam gonorrhoea benigna laborantem, qui ad partium genitalium tonum corroborandum, & insensibilem humoris fluxum inhibendum, utebatur ess. cort. granat. interne in larga dosi, & saepius repetita vice assumpta; post viginti & quatuor praeter propter horas vero, hoc remedio, in tantum incidit ani tenesmus, ut priori morbo nondum curato, jam de posteriori adfectu magis sollicitus esse, cogeretur. Ex his igitur allatis, finistram adstringentium administrationem, in dysenteriae curatione, plus damni, quam emolumenti adferre, constat; id propter & leniter adstringentia, non nisi circa morbi finem, ad robur naturale, partibus relaxatis, conciliandum, suspensa tamen manu, porrigenda esse, perspicit quilibet, rei medicae gnarus.

§. XVII.

Ad opiata devenio, quorum in dysenteria effectus, debitis ac singularibus extollendos esse laudibus, experientia convictus testor, si scilicet cum grano salis, i. e. cum judicio fuerint adhibita. Equidem me non latet, quod THONERVS *lib. 3. obs. 8. p. 167. narcotica in dysenteria esse necrotica, statuere haud dubitaverit. Porro, in senibus & imbecillis corporibus, si infestantur dolore abdominis, opiata magis adhuc narcotica penitus exulent, item, quando acerbiores dolores diutius perseverantes, vires admodum frangerunt. Quod etiam tenendum erit, si ex summa debilitate, nimis sudoribus corpora perfunduntur: paralytica enim tam veram, quam spuriam inde suscitatum fuisse, vel etiam splacelum internarum partium inde productum fuisse, meminimus. In medic. rat. syst. Tom. IV. Part. II. Sect. II. Cap. V. p. 335. §. VI. perite scribit, nostri ævi Hippocrates, excell. D. D. FRID. HOFFMANNVS. Et sic quoque sese res habet, si indifferenter & sine respectu ad morborum causam, medicinæ quidpiam commendatur & applicatur. Omne enim medicamen, sine deliberatione dispensatum ac usurpatum, nocet. Interim tamen in dysentericæ curatione, opium circumspecte adhibitum, singulares & cum euphoria ægrotantium combinatos ostendisse effectus, varia medicorum testimonia, oppido evincunt. Ea de causa, hic merito inferenda venit observatio, quam Cl. BERN. RAMAZZINI, constitut. epidem. p. m. 201. §. XXXIII. his recenset verbis: Dysentericis porro, quas anno 1693. per autumnum periculari febris supervenisse, superius dixi, egregie contulisse opiorum usum observari, nec forsan ulla est affectio, in qua securius & liberaliori dosi exhiberi possit, hoc remedii genus*

E
quam

quam in hujusmodi morbo, fractis licet, ac pene attritis viribus. Cuiusdam acerrima dysenteria laboranti, pluries exhibui laudanum opiatum ad 3. & 4. grana; sed parvo levamine, vixerat hic ad plures dies omnino gelidus, ac sine pulsu, vires tamen non erant adeo languide, ut huc & illuc se jacitare non posset; verebar, ne largiori dosi exhibitum laudanum, reliquum flammæ vitalis, quæ supererat, restingueret: laudanum rursus ad grana 5. exhibui, ex quo eger placide dormivit, & excalesfactus est, quod non tam doloris, qui dysenterias comitatur, sedatione, factum crediderim, quam propter virtutem opii diaphoreticam. Mentionem quoque facit dysenterix, opiatis felicissime curatæ, D. JOH. JAC. WEPFERVS, in *observat. med. pract. p. m. 196.* Itidem Celeberr. D. HERMANN. FRID. TEICHMEYERVS, in *institut. mater. medicæ, Sect. IV. Cap. III. p. 196.* hanc de opio suppeditat notitiam: *opium est anodynum notissimum, est quoque stypticum in hæmorrhagiis.* Et CI. D. JOH. JAC. WALDTSCHMIDT, in *resolut. ad cas. XVII. de dysenteria, p. m. 519. not. 7.* Opii usum commendat sequentibus: *quod probe observandum, conveniunt quidem opiata prudenter adhibita, verum quam primum insignem quandam mutationem, in oculis, vel etiam frigus in ambitu corporis deprehendamus, religiose ab iis abstinendum, donec nova necessitas eorum urgeat usum.* D. JOH. DOLÆVS quoque in *encycl. med. Lib. III. Cap. V. p. m. 240.* testatur: *quod in cassellana dysenteria anno 1691. vimium grassante, præ aliis opium cum elect. diascord. mixtum, egregium, experius sit, ut & tincturam suam anti-dysentericam, ex opio & succo cydoniorum paratam, quæ raro eum destituit.* Porro citatus Auctor, p. 241. ejusdem libri, salutare exhibet consilium, & monitum notatu dignissimum, quando

do de convenienti opiatorum usu, sequentem in modum differit: *In indolentibus dysentericis caute cum opiatis procedendum est. Hoc enim in casu bezoardicorum vis fortior esse debet, quod experientia tristi observavimus in consiliario Nassovico Dn. B qui ab acidulis Sualbacensibus, in dysenteriam incidebat indolentem, & a pharmacopoeo, in quem fiduciam maximam ponebat, assumpsit mixturam, laudano opiato forsitan in magna dosi commixtam, sicque altero die aeternam quietem in Deo nactus est. Confer. An. 2. Ephem. Germ: Et hic valet illud, carere omni sensu doloris, miserius est, quam dolere. Confule & hoc in casu MINADOVM, Doctorem Patavinum, qui observavit omnes illos dysentericos, quibus consilio medici opium exhibitum fuit, supremum obiisse diem. Addit rationem HOFFMANNVS, de usu & abusu medicamentorum chymicorum, p. 30. quod scilicet ulcera intestinorum ab opio putridiora, & sordidiora reddantur. Sed ut verum fateamur, cum WILLISIO & WEDELIO, qui quadringentos dysentericos opiatis se curasse, sancte testatur in opilogia, p. 122. intrepide statuimus, sine opiatis vix ullam veram dysenteriam commode curari posse, & oleum & operam cum aliis adstringentibus perdi. Hec autem debent cum bezoardicis tum volatilibus in principio seu medio potius, tum finitioribus in sine misceri. Tandem hac in re quoque consultatur chymicus consummatus Cl. D. CÄSP. NEVMANN in Lection. chymic. de opio, p. 141. Hoc equidem cognitum, quod medicamentorum narcoticorum ope, tota dysenteriae cura non absolvatur; id interim in praxi medica etiam observare licet, quod ad intestinorum dolores mitigandos & tenesnum minuendum, in diarrhoea mucido cruenta, polychreston ac*

præsentaneum in opio reperiatur remedium; aliis tamen medicamentis non exclusis, sed simul adhibitis. Sic in dysenteria, hic Regiomonti, anno 1736. epidemice grassante, laxativis & absorbentibus præmissis, iterum, iterumque repetitis, sequens medicamenti genus: Rec. ess. alexiph. D. St. cort. aurant. & laudam liquid. D. Sydenh. in part. anat. ad aliquot guttulas, pro subje-ctorum conditione assumptum, magnum ægrotantibus præbuisse solatium, e Medici cujusdam hac in metropoli praxin exercentis, consilio benevole communicato, annotavi.

§. XVIII.

Præter medicamina interne propinanda, fluxui dysenterico medelam quoque faciunt topica, seu remedia externa, abdomini calide applicanda, uti sunt: spiritus, olea expressa & destillata, balsama, unguenta, emplastra, nec non cataplasmata; quæ vero omnia, ut qualitate vel carminativa, discutiente ac diaphoretica, vel leniente ac anodyna sint prædita, necesse est. Huic igitur scopo inserviunt, e. g. ol. hyoscyami, cum ol. destill. cumin. & menth. cr. remixtum, ut & Rec. bals. N. M. unc. sem. ol. dest. aneth. chamomillæ, ana drach. I. m., itidem Mithridat. Damocrat. theriac. Androm. & philon. rom. vel scorsim, vel conjunctim unguenti instar super alutam ducta, & ventri imposita non contemnendos hoc in morbo edunt effectus. Porro, lineæ spiritu vini camphorato imbuta dysentericis conducunt, nec non micæ panis fermentati sem. hyosc. aneth. & aromata contusa commixtæ, ac spiritu theriacali humectatæ, calideque abdomini adhibitæ, levamen adferre censentur. Præterea, cum dysente-

entericorum fauces perſæpe inflammatione corripian-
tur; ea de cauſa, iisdem juſto etiam tempore conve-
nientibus gargarismatibus, ac aliis remediis debite
ſuccurrendum erit, ne aphtæ ſuperuenientes, morbum
in mortem degenerare faciant. Contra teneliſimum pro-
deſt ſuffumigium ex refina alba, carbonibus injecta,
intestino recto exceptum ac ſæpius iteratum. Vel
paretur in hunc uſum pulvis pro ſuffumigio ſequens:
Rec. maſtich. drach. II. thur; ſtyrac. calamit. ana drachm.
I. flor. verbaſc. roſar. rubr. ana ſcrup. II. miſce: docente
D. GOCKELIO in *Gallicin. med. pract. cent. I. conſil. 52. p.*
262. Ani excoriatiōni inſervit ungu. de ceruſſ. vel &
ſequentis compoſitionis. Rec. ol. lini drach. I. album
ovor. no. I. ceruſſ. pulveriſ. drach. I. miſceantur & ap-
plicantur. In dyſenteria cura locum quoque inveni-
unt clyſmata parata v. g. ex aqua, butyro. recenti ac
inſuſo, & vitell. ovar. vel ex jure capitiſ vervec. aut
ex priapo cervi, rad. tormentill. ſymphyt ſem. papav.
plantag. cum aqua decocta, tepideque injecta. Quod-
ſi autem ſphincter ani fuerit exulceratus, ab eorum uſu
abſtinendum.

§. XIX.

Diſpiciendum quoque erit, an in Dyſenteria opus
ſit phlebotomia, cum medicorum alii eam ad intelli-
norum inflammationem præcavendam, eſſe neceſſari-
am, alii vero ob virium imminutionem, maxime noxi-
am exiſtiment. Totam hanc controverſiam autem ele-
ganter deciſam legimus ab Excell. D. D. FRID. HOFF-
MANNO, quando in *medic. rat. ſyſt. Tom. IV. Part. 3. Sect.*
II. Cap. VII. p. 549. pro ſingulari ſua in machaonia arte pe-
ritia, ſequens tulit judicium: *Communis inquit multorum*

E 3

ipſi.

²psusque HIPPOCRATIS, GALENI it. MARTIANI in libr. Hippocr. de ratione victus in acutis, p. 415. est opinio, alvo fluente non detrahendum esse sanguinem, & pro generali quidem in nostris regionibus monito practico id ipsum haberi potest. Verum ego multiplici ductus experientia, statuo, quod in subjectis valde plethoricis, diete vinosae adfuerit, si Dysenteria cum febre continua corripiantur, omnino perquam sit necessarium, venam ab initio morbi secare. Nam vanus est metus sanguinis missione vires imminui, & quum non modo plerique dysentericorum, ex inflammatione intestinorum moriantur; verum quoque plethorici, si continuis infestentur febribus, non nisi, ob nimiam sanguinis molem, ad stases, gangrenam & sphacelum disponentem pereant; non certe convenientius in his periculis antevertendis, venesectione reperitur praesidium. Neque desunt testimonia scriptorum probatissimorum, qui hoc remedii genus insigniter commendarunt. Sic JULIUS CAESAR CLAUDIVS Resp. VI. se plures dysentericos venesectione curasse perhibet, quales etiam observationes RIVERIVS Cent. I. Obs. 37. & 44. AMATVS LVSITANVS Cent. II. Obs. 45. ALTIMARVS de medendis C. H. malis, Cap. 71. BOTALLVS Cap. IV. SYDENHAM, Oper. med. Cap. de Dysent. p. III. & ex recentioribus PASCOLI, in op. suis p. 190. recensent notatu dignissimas.

§. XX.

Præter medelas tam interne, quam externe adhibendas, Dysenteria laborantes, pristinamque sanitatem anxie optantes, & cum dolore expectantes, diætæ etiam ut sint studiosissimi, maxima urget necessitas. Aër igitur, quem haud interrupta inspiratione & expiratione haurit æger, sit temperatus & purus; conducit ergo hac de causa conclave calefactum conservare,

re, & aërem excrementorum exhalationibus inquinatum, interdum per fenestram paululum apertam, foras emittere. Prodest quoque vas dejectiones alvi mucido-cruentas recipiens, de die sæpius repurgare, ne vapores e fecibus morbofis assurgentes, adstantium corpus contagio suo afficiant. Præcavendum itidem erit, ne quis in latrinas dysentericorum desideat, ac inde malum sibi contrahat. Aër torminosorum hypocausto inclusus, salubrior quoque redditur fumo, pulveribus mastich. thur. aut succini carbonibus inspersis excitato. Cum frequentissimis alvi dejectionibus ægrotantes facile etiam refrigerentur; idcirco, ut eorum abdomen fasciis sit ligatum, totumque corpus necessariis vestimentis indutum, haud incongruum est. Esculentorum assumendorum appetitus, plerumque hoc in morbo est prostratus, quod si tamen quidpiam cibi capere velit æger, tunc ille sit tenuis, & sale ac aromatibus non acriter conditus, insuper autem bonæ digestionis ac nutritionis. Potus itidem non sit subacidus aut fermentescens, nec spirituosus; hunc in finem, ptisanæ ex hordeo vel avena vario modo paratæ, infusum Theæ viridis & croci, nec non jusculum e cerevisia secundaria & vitello ovorum confectum, pro potu ordinario, tepide semper hauriendo, de meliori sunt commendanda. Vini usus est quibusdam suspectus, lac vero, ejusque serum, magis conducunt. Ulterius omni quoque studio dysentericis, naturalis procuretur quies ac somnus, quo vires amissæ eo citius restituantur. Iracundiam & res adversas, animum reddentes inquietum, fugiat æger. Tandem regulis diætetis a medico curationem dirigente præscriptis, omni

omni ex parte est obtemperandum, ne errore in dicta commisso, tota Dysenteriae cura turbetur ac depravetur.

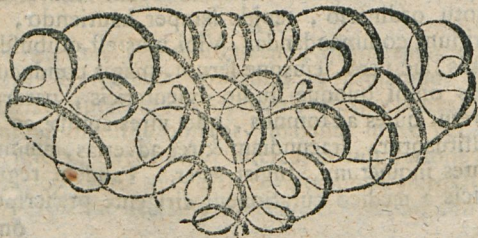
§. XXI.

Hæc itaque fuere, quæ pro angusto harum paginarum spatio, & levi eruditionis meæ modulo, de Dysenteria ejusque medicatione in genere, dicere mihi proposui. Et cum pro certo habeam, quod specialis medendi methodus, quoad singula individua tradi nequeat; sed arduum hoc negotium soli judicio medici curam gerentis relinquatur: ideo tuto hic subsisto, & manum de tabula jamjam ferendam esse existimo. Ea insuper vota facio, ut secundum hæc de torminoso alvi fluxu generalia, specialis semper cum ægrotantium euphoria succedat eventus, & ad propitiam Dei

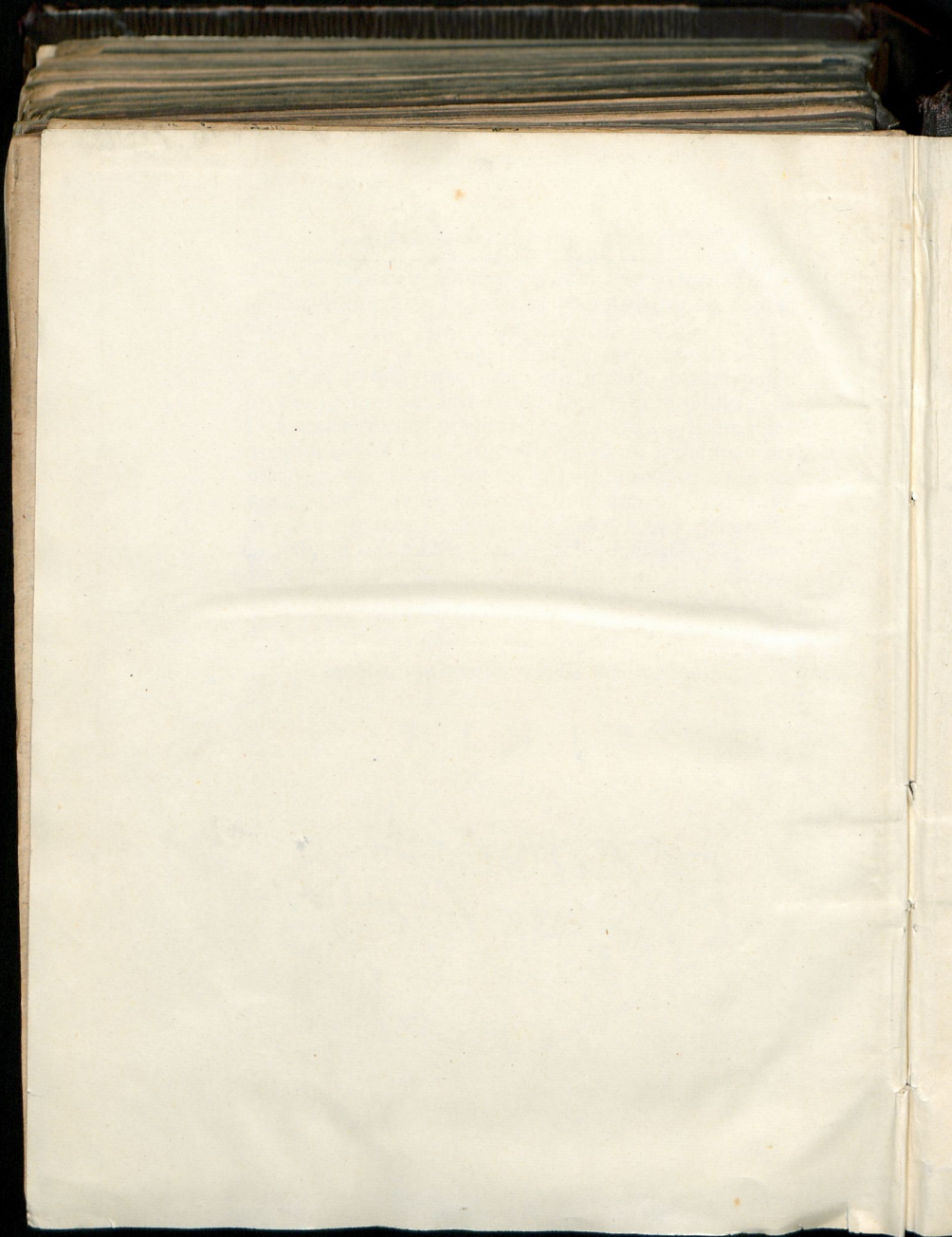
T. O. M. voluntatem exoptata restituatur sanitas, tanquam primarius omnis medicationis

F I N I S.

D. L. S.

Halle, Diss., 1738 H-2

ULB Halle
003 751 716

3

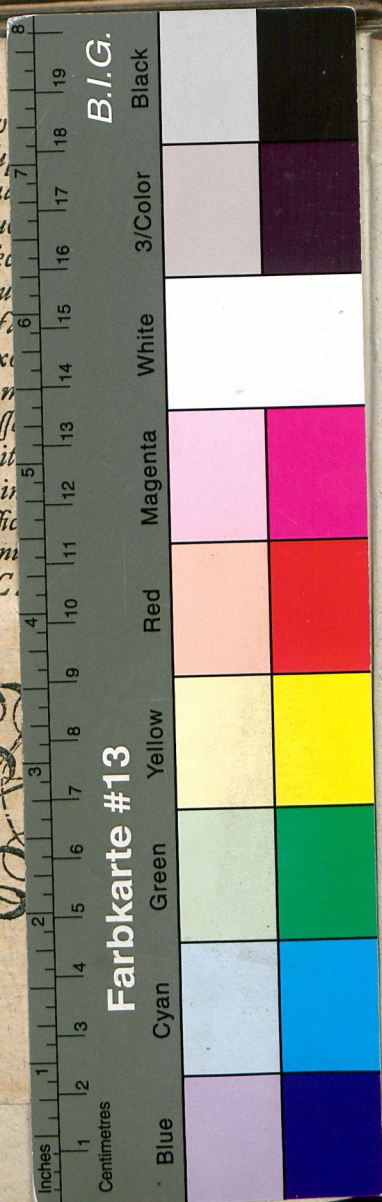

f

5b.

v. 18

20 bei Fr. Dr. v. Cieminski
leihvertrag 6/7. 2011

1738
21
22
23

SPECIMEN INAUGVRALE MEDICVM

EXHIBENS

DYSENTERIAM
EIVSQVE CVRATIONEM OBSER-
VATIONIBVS AC CAVTE LIS
DEBITIS ADORNATAM

QVOD

AVCTORITATE GRATIOSI MEDICORVM
IN REGIA FRIDERICIANA
ORDINIS

PRO GRADV DOCTORIS
SVMMISQVE IN MEDICINA HONORIBVS
OBTINENDIS

PVBLCÆ LVCI EXPONIT

FRIDERICVS SOMMEREY

FRIDLANDA - BORVSSVS.

HALÆ MAGDEBVRGICÆ

Typis JOANNIS CHRISTIANI HILLIGERI, Acad. Typogr.
M DCC XXXVIII.